

Игор Н. Стојановић
Факултет политичких наука

ПОЛИТИЧКА НЕУТРАЛНОСТ И САВРЕМЕНА ДРЖАВА У ТОКОВИМА ГЛОБАЛИЗАЦИЈЕ

Сажетак

Циљ рада је да се анализом појма политичке неутралности са теоријског становишта и стављањем у контекст са процесом глобализације, сагледају могућности да савремена држава у данашњим околностима делује као неутралан актер. Стављањем у однос савремене државе и концепта политичке неутралности покушава се утврдити мера у којој је могуће држати се курса неутралности у условима свеобухватне наднационалне сарадње и организовања. Предмет истраживања захтева анализу традиције неутралности као и самог појма, мапирање држава које се воде овом идејом, сагледавање аргумената који иду у прилог овог концепта или му се супротстављају, као и анализу положаја у којем се налази Република Србија. Сагледавање целокупног предмета истраживачког рада захтева комбиновану примену адекватних научних метода попут анализе садржаја, компаративне као и методе студије случаја, анализе и синтезе. Ради се о изузетно комплексном питању, посебно ако се узму у обзир најновија дешавања на међународној сцени, као и односи између најразвијенијих светских земаља које се боре за превласт и што већи утицај у процесу доношења одлука на глобалном нивоу. Србија као земља у транзицији, паметном и рационалном дипломатском борбом мора остварити што бољи положај на међународном плану. То зависи од многих фактора, пре свих економских и политичких, али и социјалних и друштвених.

Резултат истраживања треба да представља одговор на то да ли савремена држава може, и у којој

мери, у данашњем вишеструко глобализованом свету деловати као неутралан политички актер.

Кључне речи: савремена држава, политичка неутралност, Швајцарска, Србија, Норвешка, глобализација, међународни односи, глобални актери.

Политичка неутралност као предмет истраживања представља изузетно сложен проблем истраживања с обзиром на константно мењање околности широм света и промена односа моћи на међународном плану. Веома интересантно и политиколошки актуелно питање неутралног деловања државе у условима глобализације и тенденција савремености и модерности анализирано је кроз анализу садржаја докумената који садрже битне елементе ове идеје, компаративне анализе примера неутралних држава уз покушај утврђивања принципа као саставних делова модела неутралне државе. Метода моделовања уз анализу, синтезу и студију случаја омогућиће да се сагледају и анализирају сви битни елементи овог концепта. У условима у којима са једне стране имамо глобалне проблеме који захтевају удружену акцију више држава, а са друге стране неравноправан третман чланица одређеног политичког савеза уз доминацију најмоћнијих и развијенијих држава у односу на остале чланице, поставља се питање оправданости али и капацитета савремене државе да делује као неутралан политички актер.

1. ПОЈАМ ПОЛИТИЧКЕ НЕУТРАЛНОСТИ

Анализи и одређењу појма неутралности треба приступити са становишта о његовом динамизму, другачијим схватањима у специфичним периодима историје и прилагођавању постојећим друштвено-политичким околностима. Ради се о веома сложеном појму који је изузетно динамичан и који је попримао различите карактеристике кроз историју. Као политичко начело, за неутралност није могуће јасно одредити целовиту и заокружену дефиницију која би важила у сваком тренутку и на сваком месту. Како су се кроз историју мењале околности и однос снага међу водећим светским земљама, тако је и неутралност попримала обресе постојећих констелација моћи у међународним односима.

Концепт политичке неутралности почиње да се развија још у старим временима код старогрчких теоретичара, али почиње да добија на значају тек у 19. веку. Она тада постаје саставни део миров-

них уговора, а своје одређење добија у „Хашкој конвенцији V – О правима и обавезама неутралних држава у случају рата на копну из 1907. године“.¹⁾ Иако је овај документ стар више од једног века, садржински и даље представља основу за анализу овог појма. У теорији, права неутралних држава су следећа: „територија неутралних држава је неповредива; зарађеним странама је забрањено да користе територију неутралних држава за транспорт својих трупа и ратне опреме; забрањено је коришћење територије неутралне државе за мобилизацију трупа; неутралне државе не смеју да помажу зарађеним странама и морају да све зарађене стране третирају на једнак начин, итд. Такође, држава која се прогласила неутралном у односу на конкретни ратни сукоб мора да буде непристрасна у односу на све зарађене стране, без обзира на сопствена вредносна и идеолошка одређења.“²⁾

И док се одредбе Хашке конвенције односе на време рата, постоје становишта да је „режим неутралности у суштини облик права мира, а не додаток ратном праву.“³⁾ Када се говори о неутралној држави, и у рату и у миру, онда је за такве земље утврђен термин „стално неутралне државе“. Концепт развијен у 19. веку требао је да представља трајно опредељење државе о изузимању из сукоба. Тако од неутралности у рату долазимо до концепта сталне неутралности. Идеалтипски пример је Швајцарска, којој је овакав статус признат на Бечком конгресу 1815. године. Начело сталне неутралности подразумева „по професору Фердросу да: 1:Једна држава подвргнута статусу сталне неутралности не може никада покренути рат. 2. Она не може исто тако учествовати у рату који је избио између других држава. Она мора, дакле, у сваком рату да се придржава стриктне неутралности. 3. Али је она обавезна да брани своју територију од сваке агресије свим расположивим средствима (...) 4. Она је најзад, обавезна, чак и у миру, да не прими на себе било какву обавезу која би је могла увући у рат.“⁴⁾ Тако, као први елемент овог начела можемо назначити принцип изузимања од било ког сукоба. Друго битно обележје јесте да неутрална држава ипак

1) Игор Новаковић „Концепт неутралне државе“, *Међународна политика*, Институт за међународну политику и привреду, Београд, бр. 1141, 2011. стр. 6, доступно на: <http://www.isac-fund.org/download/academic/Koncept-neutralne-drzave-Medjunarodna-politika-januar-mart-2011.pdf> (приступљено 1.8.2015. године)

2) Исто. стр. 7.

3) Ранко Петковић, *Теоријски појмови неутралности*, Издавачка радна организација „Рад“, Београд, 1982, стр. 18.

4) Исто. стр. 55.

има право, па и обавезу према својим грађанима, да се брани уколико је нека друга страна нападне што је прихваћено као принцип „неутралност под оружјем.“⁵⁾ И треће, да би држави био признат статус сталне неутралности морају бити испуњена два „правна“ услова које наводи Ранко Петковић: „1. Једнострана изјава државе у питању да се опредељује за статус сталне неутралности, и 2. Уговор којим треће државе изјављују да ће признати или гарантовати сталну неутралност одређене државе.“⁶⁾

То су три битна елемента овог начела око којих постоји сагласност међу теоретичарима који су се бавили овим питањем. Међутим, прилике у деветнаестом веку у којем је конкретизован овај концепт доста су се разликовале од ситуације на почетку и током двадесетог века, века великих ратова и губитака. Ратови су у потпуности нарушавали принципе неутралности, а водеће силе у ратовима често су на најбруталнији начин крушиле начела неутралности које су државама биле гарантоване. По завршетку Првог светског рата постављало се питање да ли чланство у „Друштву народа“, претечи Организацији уједињених нација, поништава неутралност држава. То питање се постављало пре свега због намењања економских мера и санкција за државе које нису поштовале међународно право. Ипак, чини се да чланство у организацији која као циљ има одржање мира и стабилности у свету не може нарушити статус стално неутралне државе. То се односи пре свега на период између два светска рата.

По завршетку Другог светског рата када је међународно право у потпуности било суспендовано, основана је Организација уједињених нација као наследница Друштва народа, са истом сврхом и као главним циљем да очува мир у послератном свету. Веома брзо, већина земаља нашла се пред новим изазовом, блоковском поделом на источни и западни блок. То је био нов изазов и за концепт сталне неутралности. Ставови САД и СССР у послератном периоду по питању неутралности били су крајње негативни. И један и други моћник желео је да у свом блоку окупи што више земаља, и да они као такви буду „гаранти“ мира и безбедности. Свака од страна у првим годинама после рата наглашавала је „аморалност неутралности“⁷⁾ што је наилазило на велики отпор код неутралних

5) Игор Новаковић „Концепт неутралне државе“, *оп. цит.*, стр. 7.

6) Ранко Петковић, *Теоријски појмови неутралности, оп. цит.*, стр. 56.

7) Исто. стр. 34.

и у то време несврстаних земаља. Идеја несврстаности као нешто што представља један од модалитета несврставања у блокове биће анализиран у наставку рада. Иако је, како је Хладни рат одмицао, тај негативан став о неутралности опадао, водећи светски хегемони на челу са Америком и Русијом, до данашњих дана задржали су тежње да су центри око којих мање земље треба да се окупе и управљају у складу са њиховим препорукама и циљевима. У складу са тим они и усвајају своја кључна спољнополитичка усмерења и свим средствима, па и крајњом силом покушавају да их наметну остатку света.

Ставови западних аутора по питању неутралности се разликују и иду од оних који су у потпуности против, преко оних ублажавајућих до ставова који прихватају и сагласни су са државама да остану неутралне, а све то посматрајући кроз призму чланства у УН. Ставови противника јасно указују на неспојивост неутралности и чланства у УН. То је наглашавао Ханс Келзен говорећи да је „ (...) сваки статус неутралности инкопатибилан са чланством у организацији (...) и да би повлачење у неутралност од стране једне државе чланице било ни мање ни више него признање да је ОУН претрпела неуспех.“⁸⁾ У томе се и огледа одбијање Швајцарске да приступни овој организацији, већ је имала статус посматрача све до 2002. године када је постала пуноправна чланица. Временом је долазило до ублажавања ових ставова, од тога да је овај принцип спојив са одређеним видовима пасивности, до става да се „ (...) главни циљ УН – одржавање мира, подудара са мирољубивим циљевима којима и стално неутрална земља тежи и доприноси (...) уз нагласак да је неутралност један од аспеката и начина остваривања колективне безбедности.“⁹⁾ Сличан развој ситуације имали смо и на истоку, од супротстављања до ставова да је неутралност „средство неутралисања политике с позиција силе и ширења војних агресивних група и блокова.“¹⁰⁾

То је био развојни пут појма сталне, политичке неутралности. Од самог настанка развијала су се различита становишта о самом појму, који је на тај начин попримао другачија обележја. Један од модалитета је свакако и идеја несврстаности којом се и наша држава у прошлости водила. Она означава политику несврставања ни у

---

8) Исто. стр. 39.

9) Исто. стр. 44.

10) Исто. стр. 48.

један блок, изузимање од учествовања у сукобима, већ значи промоцију мира, стабилности и сарадње. „У послератном политичком развоју, посебно од почетка шездесетих година, новоослобођене земље прихватају политику несврстаности и мирољубиве и активне коегзистенције у циљу очувања своје независности, обезбеђења трајног мира и свестране сарадње са другим државама и народима, без обзира на њихово друштвенополитичко уређење.“¹¹⁾ Веома значајна концепција, која је омогућила многим земљама пре свега Азије и Африке, а међу којима је била и СФРЈ, да се одупре притисцима великих сила и сукобљених страна у Хладном рату, што је омогућило велики економски раст и развој, промовисало сарадњу и партнерство међу земљама и омогућило значајан прогрес, пре свега у сфери економије.

Због тога је веома битно анализирати остале врсте неутралности, и одредити у каквој су корелацији ти појмови, поготово са данашњих позиција. Савремена схватања морају се просуђивати узимајући у обзир процес глобализације и вишеструке повезаности на наднационалном нивоу, али и анализом „политичке, економске, војне и оружане неутралности“¹²⁾ како би се дошло до закључака у којој мери је данас могуће говорити о неутралној држави. Војна неутралност подразумева изузимање из учешћа у ратовима, као и војним савезима. За време Хладног рата то је подразумевало неприпадање супротстављеним НАТО и Варшавском пакту, док данас као најмоћнија војна организација функционише НАТО пакт. Војна неутралност само је један од аспеката сталне неутралности, јер чињеница да ратови не почињу сами од себе, него су узроци често на политичком или економском плану. Економска неутралност је концепт који данас подразумева сарадњу зарад економских интереса, јер је немогуће замислити државу као економски изоловану. Односи се на то да иако је држава стално неутрална, њени грађани могу несметано, преко својих предузећа, развијати прекограничне трговинске односе зарад остваривања интереса. Државе, уколико би приступиле одређеном економском савезу, или трговинској организацији, не значи да би морале да прихвате и чланство у политичком савезу који чине већина чланица те економске организације. Постоје примери успешне сарадње Европске економске

11) Жарко Гудац и Мирослав Ђорђевић, *Политичка историја XIX и XX века: светска и национална*, Факултет политичких наука : Чигоја штампа, Београд 1997, стр. 140.

12) Ранко Петковић, *Теоријски појмови неутралности, оп. цит.*, стр. 72.

заједнице и касније Европске уније са земљама Африке и Азије на економском плану. Такође, Швајцарска и Норвешка данас имају значајне економске везе са готово свим земљама Европске уније, али нису њене чланице. У условима савремености и трагања за профитом тешко је замислити земљу која је потпуно економски неутрална. Оружана неутралност односи се на постојање оружаних трупа ради одбране територијалног интегритета и суверенитета државе, локализовању ратова, тежњи ка миру, безбедности, као и поштовању међународног права.

Када сагледамо све претходно наведено, долази се до закључка да постоји међусобна повезаност и условљеност ових врста неутралности. Уколико би нека земља желела да буде политички неутрална, она би морала да буде економски јака, оружано спремна да брани свој суверенитет и интегритет, да има добро организовану војску, што је опет са друге стране не би спречило да сарађује са другима у економским питањима, па и политичким, без сврставања и чланства у политичким организацијама. Јер економски моћна држава свима је добро дошла као партнер и сарадник. И обрнуто, економски слабе и неразвијене земље тешко би могле да опстану без чланства и сарадње у некој економској, па и политичкој организацији. На крају, и ако би желеле да остану неутралне, биле би условљене да преко одређених политичких уступака добију економску помоћ и подстицај за даљи развој. Све су то чињенице које нам олакшавају посао за доношење коначног закључка о мери у којој савремена држава може да делује као неутрална, али пре тога треба анализирати тренутно политички неутралне државе, као и положај Републике Србије, да би се на крају извео закључак.

2. МАПИРАЊЕ И АРГУМЕНТОВАЊЕ ПОЛИТИЧКЕ НЕУТРАЛНОСТИ

Упркос великим глобалним изазовима и ризицима са којима се суочава савремена држава, добри примери политички неутралних држава су Швајцарска и Норвешка. Поред њих, многе друге земље, пре свега европске, су формално неутралне, али су у процесу придруживања одређеној наднационалној организацији и политичком савезу држава, као што је Европска унија на европском тлу.

Неутралност Швајцарске утемељена је као што смо видели на Бечком Конгресу 1815. године, а потврђена кроз изјаву швајцарске скупштине. На тај начин елементи неутралности постали су касни-

је саставни делови Хашке конвенције. Од тада, па све до данашњих дана, ова централноевропска држава функционише на основу овог принципа. „Према ставу швајцарских органа власти, „швајцарска неутралност“ подразумева да је неутралност самоутврђена, стална и наоружана. Неутралност представља камен темељац спољне и безбедносне политике, којом се обезбеђује независност државе и интегритет њене територије.“¹³⁾ Разлози због којих је држава кренула тим путем су следећи: „географски – земља у средишту Европе, на чијем се тлу налазе чворне тачке важних путева, била је окружена великим државама које су се налазиле у сталном конфлику; историјски – конфедерацију сачињавају кантони који припадају трима националним групама и опредељивање за било коју страну у конфликту неминовно би довела до распада конфедерације; економски – земља без излаза на море, објективно је упућена на трговину са другим земљама, док транзит представља значајан извор њених прихода; политички – помирење унутрашњих религиозних, лингвистичких, друштвених и других супротности, путем развијања принципа федерализма и непосредне демократије (на унутрашњем плану) и сазнање да Швајцарска, као мала земља, не може да се равноправно упусти у расправе и сукобе.“¹⁴⁾ На тај начин тезу да је за политичку неутралност потребна економски па и војно јака држава потврђујемо и напомињемо да су и сви остали наведени фактори значајни за сагледавање разлога неутралности ове мале, али развијене мултиетничке државе.

Као чланица Уједињених нација, укључена у програм Партнерство за мир, као и у многе наднационалне економске и финансијске организације, она је посвећена глобалном миру и безбедности, партнерски расположена и окренута сарадњи, чувајући свој неутралан статус као своје главно обележје по којем је препознатљива, призната и поштована. На основу тога, као главне функције швајцарске неутралности наводе се следеће:

- Интеграција: очување унутрашње повезаности различитих културних и верских група, као и мира међу њима;
- Заштита: могућност неукључивања у ратове који се воде у околини и очување статуса независне и неутралне државе;
- Привреда: наставак пословања са свим странама у сукобу;

13) Вероник Паншо, „Неутралност Швајцарске: кратак увод“, *Безбедност Западног Балкана*, бр. 15, Центар за цивилно-војне односе, Београд, 2009, стр. 108.

14) Ранко Петковић, *Теоријски појмови неутралности*, оп. цит., стр. 162.

- Европска равнотежа: стварање ситуације која одговара геополитичким интересима главних сила на континенту;
- Добре услуге: прилика да се понуде посредничке или преговарачке услуге и демонстрира солидарност;¹⁵⁾

Норвешка је своју неутралност прогласила пред Други светски рат, али је упркос томе била окупирана од стране фашистичке Немачке. По завршетку рата она напушта дотадашње ставове и приступа НАТО алијанси ради већих гаранција њене спољашње и унутрашње безбедности. Поред тога што је члан војног савеза, уз развијање економских веза са земљама широм света, Норвешка до данас није чланица Европске уније, нити расположење њених грађана иде у том правцу. На два референдума, 1972. и 1994. године грађани су јасно, са скоро 80% гласова против, рекли не чланству у ЕУ. Норвешка је економски напредна земља и не жели да своје ресурсе и новац троши на попуњавање рупа европског буџета и давање помоћи државама које су несавесно водиле своју економску политику. Овде је веома значајан чинилац унутрашњи консензус око овог питања, став велике већине грађана је такав да они желе да њихова држава задржи пут неутралности, уз развијање партнерских односа са свим земљама на бази сарадње у многим областима и решавања глобалних проблема.

Када ми са позиције Западног Балкана анализирамо аргументе о политичкој неутралности, свима прво пада на памет чланство у Европској унији. У складу са тим и ставови који се односе на то питање могу се посматрати и генерално за било који политички савез. У овом случају разматраћемо ставове заговорника и противника чланства у Европској унији, ставове евроентузијаста и евроскептика.

Када говоримо о аргументима првих, може се нагласити основ шире сарадње између држава, јачање свеобухватних партнерских односа, што се са политичког може пренети и на економски, војни, безбедоносни или било који други план, остваривање економске повезаности, олакшице у трговини, бесцаринске зоне и стварање слободног тржишта. Поред тога, све чланице одређеног савеза, према унапред утврђеним правилима, могу користити фондове те организације. Циљ јесте стварање јединствене заједнице држава. Тако организован систем у већој мери би дао допринос решавању

---

15) Вероник Паншо, „Неутралност Швајцарске: кратак увод”, *оп. цит.*, стр. 109.

глобалних проблема који превазилазе границе националних држава и представљају питања свих. То су еколошка питања, климатске промене, борба против тероризма, безбедоносна политика итд. Заједничким деловањем обезбедиће се и већи ниво поштовања и уважавања људских права и слобода као неотуђивих права сваког појединца. Свакако је да користи од чланства у ЕУ и сличним организацијама може бити.

Али, и евроскептици имају своје аргументе. Испред свих, наглашава се губљење националног идентитета држава, њихових традиционалних обележја, и стапање у масу измешаних нација, њихових карактеристика и особина. Нарушава се, или долази до трансформације суверености као једног од главног обележја државе и државности. Многе активности спроводе се на наднационалном нивоу, долази до повлачења државе која губи регулативну моћ. Мале државе у таквим савезима имају мало утицаја, користе се углавном за давање легитимитета одлукама које фаворизују моћници ради остваривања сопствених интереса, док потребе других остају на крају листе, који се можда неће ни испунити. Зато се у ствари, шири заједнички интереси занемарују зарад ужих, парцијалних интереса. Скепса је присутна због тога што искуство и пракса говоре да су то углавном савези у којима не влада демократски дух, поштовање и уважавање свих субјеката, као и једнака права и дужности и иста правила игре са све, већ да се ту може говорити о систему плена и жеље најмоћнијих чланица да што већи део плена зграбе и ставе под своју контролу.

3. ПОЗИЦИЈА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Србија је данас војно неутрална држава, формално и политички, али свом снагом окренута ка пуноправном чланству у Европској унији. Услед улоге НАТО пакта у рату на простору бивше СФРЈ, бомбардовању српских положаја у Босни 1995. године, па све до измишљеног масакра у Рачку и неоправданог, неоснованог и супротно међународном праву бомбардовања Савезне Републике Југославије, и распарчавању наше земље, Народна Скупштина Републике Србије доноси 2007. године *Резолуцију о заштити суверенитета, територијалног интегритета и уставног поретка*

Републике Србије¹⁶⁾ којом се потврђује статус војне неутралности. Такво усмерење подржано је од стране већине грађана. „Република Србија определила се за неутралност као за безбедносни избор и за гаранцију свог суверенитета, територијалног интегритета и уставног поретка. То подразумева успостављање и развијање свестраних економских, политичких и војних контаката, као и развијање добросуседских односа са државама у непосредном окружењу и региону. Тежиште је на развијању уравнотежених односа са великим силама ради заштите националних интереса, али без везивања и приклањања било којој страни.“¹⁷⁾ Учествовање у многим мировним мисијама широм света, чланство у Партнерству за мир, заједничке војне вежбе у земљама широм света само потврђују трајно опредељење за војну неутралност али и сарадњу зарад очувања безбедности земље и окружења. Србија која је после учествовања у многим ратовима кроз историју, као победница у оба светска рата и као један од оснивача покрета несврстаности, определила се за политику мира и стабилности, у покушајима да се економски развија и јача.

И како за војну неутралност постоји подршка већине грађана, али и политичких партија, са друге стране расположење и подршка деловању у правцу чланства у Европској унији често се мењало. После промена 2000. године постојала је велика подршка приступању заједници европских држава. Међутим, како смо се у процесу транзиције на путу ка консолидованој демократији кретали веома лоше, а европски партнери честим условљавањима додатно отежавали тај пут, подршка је почела да опада. Истраживања која се спроводе периодично показују да пут у ЕУ има подршку око половине грађана Републике Србије. Остали су или противници или неодлучни. Иако приступање ЕУ има већинску подршку, чланство у НАТО пакту на евентуалном референдуму подржало би мање од петине грађана Србије.

Највећи утицај на ставове грађана по свим овим питањима могу имати политичке партије и организације цивилног друштва. Прегледом партијских програма и основних идеолошких начела,

---

16) Детаљније: Резолуција о заштити суверенитета, територијалног интегритета и уставног поретка Републике Србије, 2007, доступно на: <http://www.mfa.gov.rs/sr/index.php/component/content/article/65-zastita-suvereniteta?lang=lat> (приступљено 16.8.2015. године)

17) Митар Ковач, „Политичка или војна неутралност Републике Србије“, *Економија и безбедност*, Центар за цивилно војне односе, Београд, 2009, стр. 154.

долази се до закључка да је већина политичких партија посвећена чланству Србије у ЕУ, као и да су за одржавање статуса војне неутралности, уз могућност сарадње са војним савезима, пре свега НАТО савезом. Структура данашњег Парламента је таква да све странке које имају посланике подржавају европски пут Србије. Ван парламента имамо, Сарторијевим речником, нерелевантне партије које су противници уласка у ЕУ. Као једина која отворено и програмским начелима заговара идеју политичке неутралности јесте Демократска странка Србије. Уз њу, противници чланства у унији су и Српска радикална странка и покрет Двери, али су они за чврсту сарадњу са Руском Федерацијом, па се као најрелевантнија за концепт политичке неутралности узима поменута странка некадашњег председника Војислава Коштунице.

Ради се о јединој политичкој партији која свој програм заснива на принципима неутралности као политике за будућност Србије. Основна претпоставка је да Србија, као политички и војно неутрална држава, може и као неутрална да развија економску сарадњу и партнерство са свима, у нашу, сопствену корист. „Активна политичка неутралност омогућава Србији да има развијену економску сарадњу са Европском унијом и САД, а да истовремено не потпадне под њихово старатељство.“¹⁸⁾ Наводећи да Србија треба да промени досадашњи курс и да однос са ЕУ дефинише на новим основама и кроз одређени облик билатералног споразума, програм ДСС предлаже концепт политичке неутралности као алтернативу данашњој политици Србије. Као највеће проблеме у односима са ЕУ виде сецесију јужне српске покрајине Косова и Метохије као и Споразум о стабилизацији и придруживању.

Због заоштравања односа са земљама ЕУ и НАТО савеза због тога што су многе њихове чланице признале такозвану државу Косово на територији јужне српске покрајине, тада владајућа ДСС се окреће политици неутралности. Независност је призната без икаквог правног основа, одржаног референдума, већ насилно и уз подршку водећих светских сила. „Тако, на Косову и Метохији никада није одржан референдум о отцепљењу(...) Једини референдум који је одржан био је онај на северу Косова од 14. и 15. фебруара 2012. године (гласачи су се изјашњавали о питању: *Да ли прихватате институције такозване Републике Косово? Тада се око 99% изја-*

---

18) Војислав Коштуница, *Зашто Србија а не Европска унија*, Фонд Слободан Јовановић, Београд, 2012, стр. 108.

снило да не прихвата, а излазност је била око 75%).¹⁹⁾ Очигледни двоструки стандарди, непоштовање суверенитета и територијалног интегритета државе навели су ДСС за промену дотадашње политике. Иако је Влада Србије до тада била опредељена за партнерске односе са НАТО алијансом и окренута придруживању ЕУ, „(...) од јесени 2007. године Влада најпре одбацује термин „евроатланска интеграција“ и усмерава се на европску интеграцију, а касније и пада због тога што је за ДСС и ово било много(...) ДСС се тиме приближила народно-слободарском полу дискурзивног спектра.“²⁰⁾ Тиме се партија која је била водећа у коалицији ДОС потпуно дистанцирала од придруживања ЕУ.

На европском путу пред Србијом се налази низ критеријума и услова које мора да испуни. Неке од њих испуниле су и Владе на чијем је челу био ДСС, а једно од питања које је веома битно и на којем ДСС показује своје противљење јесте Споразум о стабилизацији и придруживању. Поред услова за унутрашње реформе и изградњу демократских институција, поштовање људских права и успостављање владавине права, веома су битне реформе које треба да доведу до економске консолидације као и да утврде основе економске сарадње са земљама ЕУ. „Преговарање, потписивање, ратификација, ступање на снагу и спровођење Споразума о стабилизацији и придруживању су у функцији генератора тих реформи. Поред овог аспекта, ССП подразумева и унапређење односа у региону уз формирање зоне слободне трговине, али и веће коришћење фондова ЕУ с циљем изградње демократских друштава у тим државама.“²¹⁾ ДСС се не слаже са ставом да овај споразум Србији као кандидату за чланство доноси корист. „Од када је Србија потписала Споразум о стабилизацији и придруживању 2008. године, она бележи изразито лоше економске резултате. Од 2009. године Србија је у сталној привредној рецесији, уосталом као и сама Унија, са стално растућим јавним дугом, буџетским дефицитом и незапосленостју. Њена спољна трговина окренута је најтежем тржишту, оном у ЕУ, са којим на основу ССП формира зону слободне трговине (...) одредбе ССП о спољнотрговинској либе-

19) Дејан Мировић, „Поређење Крима и Косова у контексту међународног јавног права“, *Политичка ревија*, бр. 4/2014, Институт за политичке студије, Београд, 2014, стр. 169.

20) Филип Ејдус, „Безбедност, култура и идентитет у Србији“, *Безбедност Западног Балкана*, Центар за цивилно-војне односе, Београд, бр. 7-8, 2007, стр. 85.

21) Игор Јанев, „Демократски капацитети Србије у процесу придруживања Европској унији“, *Политичка ревија*, бр. 2/2014, Институт за политичке студије, Београд, 2014, стр. 125.

рализацији наносе Србији велику материјалну штету. Србија је већ укинула готово све увозне тарифе за индустријске производе у ЕУ, а од почетка 2014. то треба да учини и са пољопривредним производима. Тиме ће бити уништена пољопривреда, наша највећа извозна шанса за друга тржишта.”²²⁾ Тиме ДСС позива на редефинисање економског односа са ЕУ, као и вођење самосталније економске политике коју сматрају предусловом привредног опоравка земље. Поред економских начела, програм партије подржава војну неутралност земље, самосталнију спољну политику и сарадњу са земљама широм света, поштовање територијалног интегритета и суверенитета земаља, борбу за демократију и демократске вредности, владавину права, бригу о безбедности у свету. Сматрају да на наднационалном нивоу морају постојати јасна правила игре са све државе, једна третман и достојанство. Управо је то кључан проблем у односима са ЕУ према ДСС, јер је Србија свакодневно условљена на европском путу, уз подршку већине земаља ЕУ једностраној независности и сецесији Косова и Метохије.

Заснивајући свој концепт да историји и традицији српског народа, ДСС је понудила нов и до сада другачији концепт управљања Србијом. И док у теорији он може бити доста примамљив и вероватно би наишао на подршку међу грађанима, поставља се питање колико је реално спровести успешно овакву идеју у пракси у случају Србије. Веома лоши економски показатељи, дубока економска криза, везаност за међународне кредиторе и економске институције, недовољни буџети и средства за војску и застарела технологија, зависност и подређеност великим силама су чиниоци који иду у прилог томе да је овај концепт веома тешко, али не и немогуће спровести. Уколико би грађани подржали овакву опцију, на онима који су добили подршку било би да осмисле и прилагоде модел функционисања и деловања Србије постојећим околностима и приликама у свету.

Уколико се послужимо факторима неутралности у Швајцарској које анализира Ранко Петковић, они би у случају Србије изгледали овако: географски – такође смо земља у средишту Европе и Западног Балкана које је и даље веома нестабилно подручје, период распада и разарања је скоро завршен, а транзиција неуспешно спроведена; историјски – имали смо и периоде ратова и чланства у многим војним савезима, али смо се после Другог светског рата

---

22) *Програм Демократске странке Србије*, доступно на: <http://dss.rs/dss-izbliza/program/> (приступљено 15.8.2015. године)

окренули политици несврставања и мирољубиве коегзистенције; економски – у данашњим позицијама без излаза на море, принуђени да свој географски положај што боље искористимо у економске сврхе и из њега извучемо што више користи за привлачење инвеститора али и развој домаће привреде; политички – вишенационално друштво, које поштује права националних мањина и жели да заобиђе све конфронтације у свету гледајући искључиво ка економској консолидацији и развоју. Уз то, фактори који представљају основу за статус неутралности као што су: (...) „геостратегијски положај, стабилност унутрашње безбедносне ситуације, адекватна економска моћ, висок БДП и способност развоја сопствених војних снага (...)“²³⁾ недвосмислено потврђују да у Србији тренутне околности не иду у прилог томе да би ова идеја могла да се спроведе у дело.

Представљене су све појединости и начела концепта политичке неутралности. Анализом садржаја и праћењем развоја ове идеје кроз историју анализирани су све околности у којима се овај концепт развијао и кроз времена мењао. Данашње околности су доста другачије и свет је изражено повезан и глобализован. Примери држава које се и у таквим околностима понашају политички неутрално само показује колико оне морају бити развијене и економски, војно, политички стабилне и снажне како би успешно деловале у таквим међународним приликама и представљале пожељне партнере. Уколико би се савремена држава окренула концепту неутралности, то свакако не би значило прекид сарадње са земљама чланица неке политичке организације. Пре би то било редефинисање основа сарадње која би доносила обострану корист. Свакако да би корист од удруживања земаља била вишеструка, али треба водити рачуна и о националним интересима националних држава. Уколико би правила била једнака за све, унапред утврђена и прихваћена, био би добар показатељ да постоји искрена жеља за удруженим и заједничким деловањем држава. У супротном, постојаће многи проблеми и ситуација са државом зависила би од тога како би се она снашла и позиционирала у постојећем односу снага и констелација моћи и интереса на међународном плану.

Компаративном анализом положаја и фактора Швајцарске неутралности анализирана је тренутна позиција Србије и положај у којем се наша држава данас налази. Постоји доста тога што би мо-

23) Митар Ковач, „Политичка или војна неутралност Републике Србије“, *оп. цит.*, стр. 155.

гло да представља основу неутралности, али генерално лоше стање које влада у готово свим друштвеним сферама даје мало могућности да би та идеја могла да се спроведе. Битно је да власти Србије брину о заштити и остваривању јавних и националних интереса, потребама грађана, као и о томе да у свом политичком деловању остваре што бољу позицију за нашу државу, пре свега економску, али и да не дозволе да се одлуке о животу грађана Србије и њеној будућности доносе у страним амбасадама и другим сличним местима, већ да одлуке осликавају искључиво расположење међу грађанима.

ЛИТЕРАТУРА

- Гудац, Жарко; Ђорђевић, Мирослав, *Политичка историја XIX и XX века: светска и национална*, Факултет политичких наука: Чигоја Штампа, Београд 1997.
- Ејдус, Филип, „Безбедност, култура и идентитет у Србији“, *Безбедност Западног Балкана*, Центар за цивилно-војне односе, Београд, бр. 7-8, 2007.
- Јанев, Игор, „Демократски капацитети Србије у процесу придруживања Европској унији“, *Политичка ревија*, бр. 2/2014, Институт за политичке студије, Београд, 2014.
- Ковач, Митар, „Политичка или војна неутралност Републике Србије“, *Економија и безбедност*, Центар за цивилно војне односе, Београд, 2009.
- Коштуница, Војислав, *Зашто Србија а не Европска унија*, Фонд Слободан Јовановић, Београд, 2012.
- Мировић, Дејан, „Поређење Крима и Косова у контексту међународног јавног права“, *Политичка ревија*, бр. 4/2014, Институт за политичке студије, Београд, 2014.
- Новаковић, Игор, „Концепт неутралне државе“, *Међународна политика*, Институт за међународну политику и привреду, Београд, бр. 1141, стр. 6, доступно на: <http://www.isac-fund.org/download/academic/Koncept-neutralne-drzave-Medjunarodna-politika-januar-mart-2011.pdf>
- Паншо, Вероник, „Неутралност Швајцарске: кратак увод, *Безбедност Западног Балкана*, бр. 15, Центар за цивилно-војне односе, Београд, 2009.
- Петковић, Ранко, *Теоријски појмови неутралности*, Издавачка радна организација “Рад”, Београд, 1982.

Извори:

- Програм Демократске странке Србије, доступно на: <http://dss.rs/dss-izbliza/program/>
- Резолуција о заштити суверенитета, територијалног интегритета и уставног поретка Републике Србије, 2007, доступно на: <http://www.mfa.gov.rs/sr/index.php/component/content/article/65-zastita-suvereniteta?lang=lat>

Igor Stojanovic

THE POLITICAL NEUTRALITY OF A MODERN STATE IN THE PROCESSES OF GLOBALIZATION

Resume

In terms of multiple globalized world, there is a question in which extent the modern state can act as a neutral political participant. The concept of a permanently neutral state, first defined on Congress of Vienna in 1815, and normatively rounded as a component of an international right with Hague Convention in 1907, has been changing through history and took on different characteristics. Primarily a characteristic of Switzerland, concept of neutrality has been questioned after foundation of UN, but as a recap, it cannot be in opposition with membership in organization which is dedicated to peace and stability.

Modern globalized world and modern state are confronted with big challenges, so comparative techniques and content analysis lead to conclusions that only economically, military and, of course, politically strong state can, in today's circumstances, act neutrally. However, even such state will not be able to solely solve many problems with a global character, which require joint action at the global level. It is surely possible to do even without formal membership in some supranational political organization, but the question is, how much partnerships of global participants would be successful in that case.

Position of Serbia is such, that since the changes of October 5 Revolution, all the authorities are aimed towards the membership in EU. In the postwar period, Serbia has had a policy of peaceful coexistence and non-alignment in blocks, maintaining economic cooperation. But, the economic position of the former state was much better then, so the question is, would Serbia had the capacity to act politically neutral today.

General conclusion can be that neutral political action demands a great strength and power of a state in economic, military and political way, also well-organized diplomatic activities. It means, that less developed countries, in order to provide assets and resources for its development, must play smart on political plans, and in accordance with the will of the majority of its citizens must go towards cooperation or membership in supranational political organizations.

Key words: modern state, political neutrality, Switzerland, Serbia, Norway, globalization, international relations, global players.